

Юлія КАРПЮК

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЦІННИСНО-ОРІЄНТАЦІЙНОЇ І МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕР ОСОБИСТОСТІ

Yuliia KARPIUK

RELATIONSHIP BETWEEN VALUE-ORIENTED AND MOTIVATIONAL SPHERES OF PERSONALITY

DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.169>

УДК: 159.955.1 : 316.752

Постановка проблеми й актуальність дослідження. Орієнтування людини у вирі взаємин із суспільним загалом зумовлене переплетенням зовнішніх (об'єктивних) обставин і внутрішніх (суб'єктивних) умов її життєактивності. Осереддя останніх утворює система внутрішньо прийнятих особою цінностей як екзистенційного засновку її буттєвої присутності у світі. Водночас організація, функціонування, розвиток і подальша трансляція моральних, інтелектуальних та естетичних запитів і домагань особи у її повсякденні центруються довкола аксіопсихологічних імперативів, що постають мотиваційним вістрям її діяльності. Іншими словами, особистість, торуючи власний життєвий шлях, керується низкою наявних у її свідомості принципів-засновків поведінки і вчинків, котрі опосередковуються всеохопною системою внутрішніх мотивів-стратегій повномірною її самоствердження і самоздійснення в конкретному соціумі. Саме ця система як осереддя суб'єктної актуалізації утримує широке поле життєвих уявлень про потрібність і бажаність послідовних учинкових дій із самовдосконалення самої людини. У будь-якому разі на сучасному етапі інтелектуального поступу психологічної науки злободенними залишаються питання взаємостимуляційного розвитку мотивів і цінностей особистості, адже прагматичність суспільних пріо-

ритетів нинішнього часу породжує споживацтво у зносинах людини з довкіллям, а сама вона сповідує та діє переважно в інтересах власного зиску для досягнення матеріального добробуту і статку [1]. Тому проблематика психологічно коректного і педагогічно доцільного формування свідомої громадянської позиції і ціннісних орієнтацій особистості в одухотвореному вимірі її наскрізного мотиву життєдіяльності є вкрай актуальною в нестабільних умовах швидкоплинного сьогодення.

Складна і багатогранна структура ціннісно-орієнтаційних і потребо-мотиваційних по-сферних складових особистості вимагає усвідомленого задіяння під час дослідження значної кількості стратегій, принципів, критеріїв і параметрів їх психологічного пізнання. Таке надскладне завдання постає у розрізі теоретико-прикладного пояснення холістичного бачення проблеми становлення ціннісної свідомості людини у плині її найбільш значущих життєвих домагань.

Мета статті – здійснення рефлексивного аналізу в особистісних мотивів учинення відповідно до сформованої системи ціннісних орієнтацій людини на етапі юнацького віку.

Завдання дослідження: аналітично окреслити постання мотиваційних складових діяльності і вчинків особистості; дослідити систему ціннісних орієнтацій особи в контексті її життє-

вих домагань; теоретично визначити та емпірично упрозорити онтофеноменальні формовияви (профілі) екзистенційних запитів людини у взаємозв'язку мотиваційного і ціннісного ідеальних вимірів її свідомої здатності бути та перетворювати світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У психології накопичений значний обсяг знань про особливості розиткового постання ціннісно-орієнтаційної сфери особистості як засновку людської екзистенції, про що свідчать напрацювання К.О. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, М.О. Бердяєва, О.І. Введенського, В.І. Вернадського, Д.О. Леонтєва, М. Рокича, Д.М. Узнадзе, А.А. Фурмана, О.Є. Фурман, В.Е. Чудновського, В.О. Ядова та ін. Мотиваційна сфера особистості становить предметне осереддя дослідницьких інтересів відомих психологів, а саме В.К. Вілюнаса, Г. Гекхаузена, Є.П. Ільїна, Ж. Нюттена, В.П. Казміренка, Г.С. Костюка, А.Г. Маслова, О.М. Леонтєва, С.Л. Рубінштейна, Д.М. Узнадзе, П.М. Якобсона й ін. Рефлексивний підхід до майбуття людини показує, що особистість керується у виборі стратегій власного самовдосконалення головно системою вартостей, які, трансформуючись у ціннісні орієнтації, продукують її мотиви-прагнення до повновагомого самозреалізування за скороминущим потоком ситуацій, напруженого за набором завдань повсякдення (Г.О. Балл, Ж.П. Вірна, З.С. Карпенко, І.С. Кон, А.Г. Маслов, В.П. Москалець, А.В. Серий, Т.М. Титаренко, А.В. Фурман та ін.).

На підґрунті новітніх напрацювань психологічної думки у статті постулюється системне висвітлення концептуальних засад пізнання ціннісних орієнтацій людини у взаємозв'язку її особистісних і суспільних пріоритетів чи життєвих домагань (суб'єктивних уподобань, задумів, поглядів, намірів, переконань та соціальних норм, вимог, приписів), що пройшли через формат мотиваційного упредметнення. У підсумку стверджується, що система персоніфікованих цінностей створює певне "мотиваційне поле" самозвершень особистості, актуалізуючи її діяльність і вчинки для повномірного розкриття своїх ресурсних можливостей, талантів та обдарувань.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Динамічна система ціннісних утворень особистості становить визначальний спосіб реалізації нею власного психодуховного потенціалу, а тому є тією змістовленою характеристикою, що зорієнтовує її до вершин саморозвитку і

самовдосконалення. Загалом вартості як регулятори діяльності людини мають буттєве підґрунтя й оприявнюються у спрямуванні її життєвого шляху, тоді як мотиви організують простір практичних можливостей, у яких відтворюється ідеальний образ мети і значення її присутності у світі як повноцінного суб'єкта [2]. Ціннісні орієнтації становлять центральну ланку здійснення особою раціонального вибору підходів і принципів на шляху досягнення позитивних (з оціночних позицій самої особи) результатів своїх учинків, у той час як процес чи процедура цього вибору заснована на мотивах, що визначають інструменти (засоби, форми, механізми, способи) безпосередньо здійснюваної діяльності чи зреалізованого вчинення [9]. Тому предметний безмір вартостей і мотивів становить своєрідну основу і підсумок усього розмаїття діяльностей і вчинків людини як сукупності матеріальних та духовних домагань, складної ієрархії ідеалів і ціннісних орієнтацій, спонук і цільових настановлень, значущих для неї в контексті конкретної життєвої ситуації (див. [10]).

Оволодіння системою цінностей скеровує людину до паритетних стосунків із суспільним загалом, організує "мотиваційне поле" її активності у форматі втілюваної здатності усвідомлення, спричиняє самовизначення особистості у плетиві актуальних взаємодій зі світом, результатом якого є трансформація всезагальних вартостей у персоніфіковані орієнтири, що утворюють вищий рівень саморегуляції поведінки [5]. Останній становить цілісну систему диспозицій сприйняття, оцінювання, класифікації світоустрою та подальшої вмотивованості дій і справ, а також збагачені ментальні установки особистого досвіду взаємодії із довкіллям, інтеріоризації соціальних наративів та усвідомлення особистих поривань, що стимулюють формування життєвого шляху, відкривають нові обрії особистісного самоздійснення.

Ціннісні орієнтації задаються множинним контуром зовнішніх впливів, що є підґрунтям формування в особи сталого набору соціально-психологічних приписів, опанованих дій узвичаєних учинків, ситуаційно спричиненої соціальної і моральної активності. Тож ціннісні орієнтації – це свідомісно упрозорені настановлення, що мають індивідуальнісний характер й утримують суб'єктивне оцінювання доволі лишньої дійсності у проєкції на особистісні риси-якості і темпераментальні властивості, котрі скеровують особу в річище всеможливої

життєактивності. Крім того, вартісна складова свідомості зорієнтовує людину до рефлексії власного часопростору буття й водночас об'єктивує оцінку свого Я на певних етапах життєвого шляху, беручи за вектор руху вперед наскрізний мотив здійснюваної мислєдїяльності. До того ж рівень суб'єктивного розуміння навколишнього світу завжди опосередковується приписами самої особи, її оцінковими судженнями, специфікою бачення конкретної соціальної ситуації, призначенням і перспективою можливого використання об'єктів довкілля у власних цілях та інтересах [6]. Іншими словами, вона керується у виборі стратегій поведінки ціннісними вподобаннями та уявленнями, вкоріненими мотивами і спонуками, сприймаючи дійсність через призму своїх бажань, поривань, почуттів.

Концепція аксіологічної психології З.С. Карпенко [3] як теоретична модель ціннісної свідомості особистості утримує множину людських домагань, спрямованих на: 1) вартості вітальної (життєствєрджувальної) активності індивіда; 2) цінності добра, справедливості і власного задїяння у сферу суспільних стосунків; 3) щирість як основоположний чинник морально-етичної взаємодії з іншими; 4) утвердження індивідуально значущої діяльності з її орієнтацією на досягнення; 5) загальне благо як вершинну мету людської екзистенції, що формовивляється у відданості справі життя, служінні істині в контексті запитів довкілля, історичної епохи. Ці складові сутнісно збігаються зі шкалами мотиваційної структури особистості В.Е. Мільмана [7]: життєзабезпечення і комфорт (вітальний рівень), соціальний статус (ефекти соціалізації і поваги), спілкування (громадська взаємодія, паритетність, дружні стосунки), загальна і творча активність (форми діяльності і вчинення), соціальна корисність (людське благо, засноване на високоморальних засадах відносин з навколишньою дійсністю).

У змістовленні вартостей особистості в буденному повсякденні безпосередньо пов'язане з дихотомією внутрішніх домагань і мірою їх реалізації у житті, синергією тілесного і духовного, бажаного і дійсного, мисленнєвого і діяльного, що найбільш повно розкривається з допомогою *методу семантичного диференціалу Ч. Осгуда* [12]. Тому прикладна значущість проведеного нами дослідження полягає у виявленні саморозвиткової цілісності психодуховного потенціалу особистості у сутнісному поєднанні ціннісно-орієнтаційної і моральної

складових особистості як суб'єкта творення власного життєвого простору. Загальна вибірка респондентів становила 52 особи, якими були студенти-психологи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника віком від 17 до 21 року.

Задля пошуку співвідношення показників ціннісно-орієнтаційної та мотиваційної сфер особистості, що супроводжують її індивідуальні прояви і реалізуються у повновимірному вчинку самоздійснення обрано психодіагностичні методи, що спроможні сутнісно підтвердити пріоритетність буттєвих домагань-прагнень респондентів [11]. Масив отриманих даних дозволяє збагнути (окреслити та зрозуміти) специфіку ціннісного і мотиваційного складників свідомості, якісно охарактеризувати атрибути психічної активності на суб'єктному рівні життєдіяльності особистості, витлумачити особливості сприйняття нею явищ навколишньої дійсності та спрогнозувати її подальші вчинки, стиль і спосіб життя.

Отож, для детального вивчення сутнісних взаємозв'язків ціннісної сфери особистості з її моральними життєвими приписами у дослідженні використані тест-опитувальник "Діагностика мотиваційної структури особистості" та відома процедура семантичного диференціалу [9]. Мотиваційна структура особистості в авторській концепції В.Е. Мільмана [7] вміщує шкали-складники певного ціннісного наповнення, що умовно розподілені з допомогою модифікованого методу Ч. Осгуда [12] на сім біполярних оцінкових суджень: 1) життєзабезпечення – байдужості до життєзабезпечення; 2) комфорту – незначної ролі комфорту; 3) вагомості соціального статусу – його несуттєвості; 4) афіліації (бажанні налагоджувати комунікативні контакти, дружні стосунки) – низького рівня комунікативних прагнень; 5) загальної активності – бездієвості; 6) творчої активності – низького рівня креативності; 7) соціальної корисності діянь – соціальної пасивності (відстороненості). Всі категорії поціновування (увагомлення) на додатному їх полюсі постають загальними показниками сформованості у свідомості особистості чіткої системи ціннісних і мотиваційних орієнтирів її поведінки, діяльності, спілкування, вчинків.

Результати, отримані за допомогою кількісного аналізу, виявили загальні для означеної вибірки тенденції, а якісний аналіз (метод асів і профілів) дозволив збагнути і змістовно інтерпретувати взаємозв'язок показників мо-

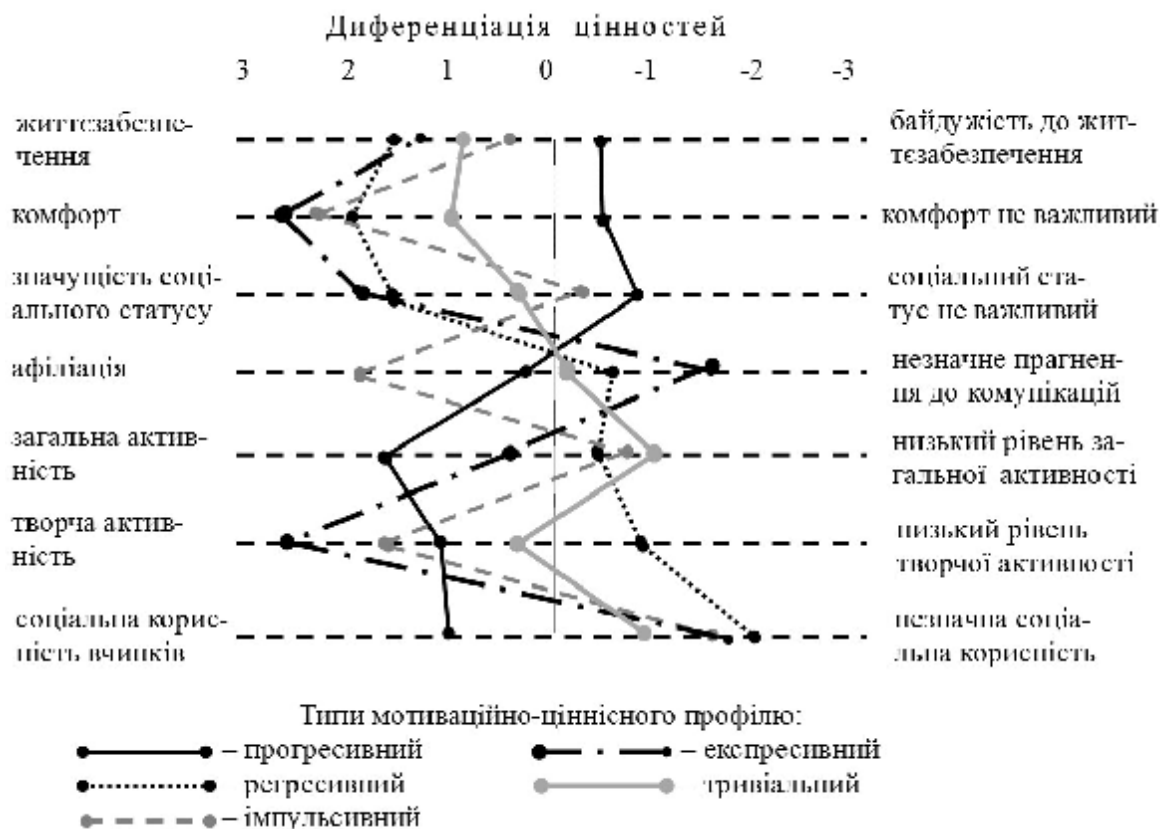

Рис.
Взаємозв'язок ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер
за результатами методик В.Е. Мільмана і Ч. Осгуда

тиваційної структури особистості із системою її ціннісних орієнтацій. Окрім того, якісний психологічний аналіз отриманих даних був спрямований на розпізнавання особливостей розвитку особистості на етапі юності у множині й багатогранності її доміантних властивостей ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер, а системне поєднання чинників гіпотетично уможливило достовірну оцінку психічної організації (за результатами обстеження створювалися “особистісні профілі”) кожної індивідуальності студента-психолога. І справді, емпіричні показники підтвердили факт існування взаємозалежної низки індивідуально-психологічних особливостей, диспозиційних характеристик, мотивів діяльності і вчинення у юних наступників. На основі співвідношення показників усіх шкал, що отримані в результаті тестування, були виокремлені типи особистісних профілів, що проаналізовані нами за принципом попереднього рангування найбільш виразних показників за кожною складовою ціннісної і мотиваційної сфер юнаків і дівчат

за їх відхиленням від середньої лінії ряду (див. *рис.*). При цьому вивчення індивідуально-психологічних характеристик кожної особистості здійснено з позицій диференційно-психологічного аналізу шляхом згрупування обстежених за якісно-кількісним поєднанням показників їх мотиваційної сфери (з допомогою методу “асів” [9]) та подальшим їх поєднанням із показниками сформованості ціннісних орієнтацій з використанням методу семантичного диференціалу. Зазначимо, що інтерпретація мотиваційно-ціннісних профілів виконувалася з опорою на теоретичні конструкції кожної методики, що тлумачаться нами з позицій авторського розуміння змісту досліджуваного показника конкретного феномену (див. [4]).

На матеріалах здійсненого емпіричного пошуку було виділено типи ціннісно-мотиваційного профілю респондентів з урахуванням їх авторських (В.Е. Мільмана [7]) класифікації, розуміння, витлумачення: прогресивний, регресивний, імпульсивний, експресивний,

тривіальний (примітивний). Загалом ціннісно-орієнтаційний формовияв даних профілів – це результат рангування (оцінювання) респондентами найбільш значущих показників за кожною складовою мотиваційної структури їх особистості як свідомих діячів конкретної соціосистеми.

Прогресивний тип (14 осіб або 27% від загальної вибірки) характеризується переважним спрямуванням мотивів на саморозвиток і самовдосконалення за низької значущості цінностей підтримки: отримані додатні показники загальної і творчої активності, соціальної корисності у взаємозв'язку з від'ємними даними за шкалами підтримки життєзабезпечення, комфорту і соціального статусу. Даний тип переважає в осіб, які досягли певних успіхів у роботі, здатні відчувати і створювати прийнятні умови й обставини власного життя, мають сталі переконання, чіткі цілі, орієнтуються на незалежність, тверду волю, самоконтроль. Представникам цього типу притаманні соціально припустимі форми взаємодії з довкіллям, високий рівень комунікабельності, а також їм характерні опора на загальнолюдські цінності, незалежність суджень, нонконформізм, зорієнтування на власні принципи життєдіяльності.

Регресивний (протилежний прогресивному) тип (11 осіб або 21%) відзначається орієнтацією на вартості підтримки, поваги з боку інших, соціального вшанування і гедоністичних життєвих домагань. Цим особам властивий зовнішній локус контролю, почуття міри у стосунках, спонтанність і невимушеність поведінки, розважливе ставлення до дійсності, позитивне відношення до природи людини. Вони добре орієнтуються у будь-якій соціальній ситуації та аналітично її оцінюють, спроможні передбачати наслідки обраної моделі поведінки, здатні компетентно розбиратися в соціальних очікуваннях, усвідомлюють свої потреби і потяги та часто керуються егоцентричними намірами у взаємодії з навколишніми.

Імпульсивний тип (12 осіб або 23%) характеризується різкими перепадами профільної лінії з трьома вираженими піками за шкалами комфорту, афіліації (комунікативності) і творчої активності на тлі низької значущості цінностей соціальної взаємодії (корисності) і загальної активності. У представників даного типу яскраво виражена конфронтація різних мотиваційних і ціннісних чинників у загальній структурі особистості. Їм притаманна імпульсивність емоційних реакцій, тривожність, го-

товність до дій, які потребують негайної активності, або тих, які спрямовані на досягнення ситуативної мети, за потреби можуть проявляти агресію. Цим особам також властива реверсія (мінливість, переключення) між протилежними мотиваційними стилями, що специфічно упанорамлює їхнє осмислення і пояснення власних ціннісних і мотиваційних пріоритетів. Водночас система суперечливих мотивів відображає внутрішній стан їх психоемоційного напруження, постійної боротьби між актуальними і потенційно бажаними цільовими настановами і вартостями.

Експресивний тип (7 осіб або 13,5%) відзначається значними перепадами профільної лінії з наявністю двох піків – комфорту і творчої активності при низькому рівні комунікативних потреб і незначущості соціальної корисності. Представники цього типу схильні спочатку діяти, а потім думати, керуються у повсякденні вельми експлозивними (вибухово-емоційними) патернами поведінкових реакцій на чинники зовнішнього середовища. Даний профіль за своїми характерологічними ознаками схожий на екзальтований тип особистісних акцентуацій.

Тривіальний (8 осіб або 15,5%) – відрізняється примітивним, маловиразним типологічним малюнком без чітких підйомів і спадів, де наявність якогось одного піку в конкретного респондента не змінює “банального” характеру профілю в цілому. Представникам цього типу властива недостатня диференціація мотиваційної і ціннісно-орієнтаційної психічних ієрархій, що виявляється у ситуаційній залежності їхніх життєвих завдань у домінуванні складних моделей (полірольових, багатоконпонентних) поведінки, а також у певному відстороненні від суспільного загалу. Наслідком такої індіферентності є збіднена емоційна сфера, низький рівень розвитку пізнавальних потреб, що позначається на внутрішньогрупових стосунках та академічних успіхах у навчанні.

Обстоювана нами психологічна типологія, як і будь-яка аналітична диференціація чи синтетична класифікація, є досить умовною. Однак відродно констатувати, що вона окреслює основні тенденції ціннісного ставлення людини на порозі її особистісної зрілості до дійсності, постає індикатором інтенційно-дієвих форм її життєактивності в реалізації програми-стратегії свого самоздійснення, причому як професійного, так і персонального. Доведено, що розвиток ціннісного вмотивування особистості слушно розглядати з позицій

динамічних взаємозв'язків і трансформацій вартісної системи відповідно до запитів соціального загалу і за логікою взаємного внутрішнього спричинення власними життєвими домаганнями, цільовими настановами, уособленими мотивами, диспозиційними моделями поведінки.

Загальнолюдські цінності усупільненого життя виокремлюються із соціокультурного довкілля, рано чи пізно відрефлексовуються кожною людиною, породжуючи тим самим ціннісні орієнтації, в основі котрих перебувають конкретні установки стосовно оцінки доволишніх подій, обрання стратегічних планів, мотивів, цілей і способів життєдіяльності, вибору чітких засобів і форм поведінки за конкретних умов міжособових взаємодій [8]. Персоніфіковані цінності студентства слугують осягненню їх представниками глибин і змістовних контекстів власного повсякдення, окреслюють громадянську позицію, функціональну зрілість самосвідомості, масштабність світогляду, а мотиви визначають спрямованість їхньої діяльності, форми активності у реалізації психодуховного потенціалу в лоні плину ситуаційного різноманіття життя.

ВИСНОВКИ

1. Цілісне дослідження розвитку людини дозволяє збагнути виняткову значущість ціннісно-орієнтаційних і мотиваційних структур у становленні її як повноцілї особистості, щонайглибше зрозуміти детермінацію, осягнути сутність і специфіку даного процесу в онтогенетичному контексті, осмислити принципи і підходи вибору нею вартісних орієнтирів на цьому шляху. Особистісний розвиток – це перманентний процес реалізації людиною власних ресурсів, свідоме вдосконалення свого Я в напрямку утвердження власної індивідуальності, а також це той рекурсивний процес, що змістовно становить автентичне світосприйняття та унікальний за просторово-часовою конфігурацією спосіб життя, заснований на більш-менш чіткому розумінні глибоко персоніфікованих ціннісних і мотиваційних пріоритетів.

2. Ціннісні орієнтації особистості являють собою системну впорядкованість життєактивності юнака чи дівчини, структурують його чи її інтенційні та потенційні запити до самопізнання і самотворення. Персоніфіковані цінності закономірно відображають засадові принципи і моделі конструювання соціального

життя, формовиявляються у продукуванні нових ковітальних форм людського існування з подальшою їх передачею співгромадянам, а мотиви оприявнюються у наявних і можливих механізмах регуляції поведінки, діяльності, спілкування і вчинення, організують простір практичних дій кожної особи, спрямованих на реалізацію свідомої (“ідеальної”) мети її суб'єктного самоздійснення.

3. Результатом емпіричних пошукувань є створена класифікація типів-профілей ціннісно-мотиваційного гатунку, що описує характерологічні особливості і пріоритетні життєві поривання респондентів: прогресивний, регресивний, імпульсивний, експресивний, тривіальний (примітивний). Інтерпретація профілів здійснювалась на основі авторського (В.Е. Мільман, Ч. Осгуд) розуміння теоретичних конструктів і в межах їхнього сутнісного концептуального тлумачення. Кожному із представників описаних типів притаманна низка індивідуально-психологічних особливостей, диспозиційних характеристик, що виявляються у сталій метасистемі життєвих домагань, ціннісних орієнтацій і мотивів актуального вчинення.

4. Система вособистіснених цінностей є наслідком рефлексивної мислєдіяльності особистості щодо виділення у своїй поведінці і вчинках нагальних світоглядних орієнтирів, які постають глобальними стратегічними віхами людського життя. Мотиваційна сфера організується щонайперше потребовими запитами і ситуаційно увагомленими потягами і спонуками як локальними тактичними засновками діяльності. Тому сутнісною відмінністю й водночас запорукою синергійного поєднання ціннісно-орієнтаційних домагань і мотиваційних приписів особистості є їхня онтологічна природа, адже потребове поле індивідуально обраних і персонально схвалених та прийнятих спонук, узалежнюючись від цілісної картини людського світосприйняття, співдієво породжують змістовні форми повномірного життєтворення особою свого Я у часопросторі власної непересічної буттєвості.

Перспективи подальших пошукувань. У контексті теоретичної рефлексії й емпіричного вивчення взаємозв'язку ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер людини подальший пошук доречно спрямувати на детальний аналіз психосенсових складових вчинкового постановня особистості з урахуванням поліметричного поля й універсумної організації її буттєвої присутності у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. Москва: Мысль, 1991. 196 с.
2. Гуменюк (Фурман) О.Є. Психологія впливу: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2003. 304 с.
3. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. 512 с.
4. Карпюк Ю.Я. Вплив християнської моралі на ціннісно-орієнтаційну сферу молодших школярів: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2012. 16 с.
5. Маслоу А. Г. Мотивация личности. Санкт-Петербург: Евразия, 1999. 478 с.
6. Маслоу А.Г. Новые рубежи человеческой природы. Москва: Смысл, 1999. 428 с.
7. Мильман В.Э. Мотивация творчества и роста: Структура. Диагностика. Развитие. Москва: Мирейя и Ко, 2005. 166 с.
8. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 457 с.
9. Санникова О.П. Феноменология личности: Избр. психол. труды. Одесса: СМІЛ, 2003. 256 с.
10. Фурман А.А. Психологія особистості: ціннісно-орієнтаційний вимір: монографія. Одеса: ОНПУ; Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 312 с.
11. Фурман А.В., Гуменюк (Фурман) О., Трач Ю. Методологічне обґрунтування концепції мотиваційних психоформ. *Вітакультурний млин*. 2010. Модуль 12. С. 9–19.
12. Osgood С.Е., Suci G.J., Tannenbaum P.H. The measurement of meaning. Urbana, Chicago and London: University of Illinois Press, 1957. 342 p.

REFERENCES

1. Abulhanova-Slavskaya, K. A. (1991). *Strategiya zhizni* [Life strategy]. – Moscow: Mysl [in Russian].
2. Humeniuk, O. E. (2003). *Psikhologiya vplyvu*. [Psychology of influence]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
3. Karpenko, Z. S. (2009). *Aksiologichna psikhologhiia osobystosti* [Axiological personality psychology]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV [in Ukrainian].
4. Karpiuk, U. I. (2012). *Vplyv khrystianskoi morali na tsinnisno-orientatsiynu sferu molodshykh shkolariv* [Influence of Christian morality on the value-orientation sphere of junior pupils]. *Natsionalna akademiia Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
5. Maslow, A. G. (1999). *Motivatsia lichnosti* [Personality motivation]. Moscow: Smysl [in Russian].
6. Maslow, A. G. (1999). *Novye rubezhi chelovecheskoj prirody* [New frontiers of human nature]. Moscow: Smysl [in Russian].
7. Milman, V. E. (2005). *Motivatsiya tvorchestva i rosta: Struktura. Diagnostika. Razvitie* [Motivation of creativity and growth: Structure. Diagnostics. Development]. Moscow: Mireya i ko [in Russian].
8. Rubinshteyn, S. L. (2003). *Bytie i soznanie. Chelovek i mir* [Being and consciousness. Man and the world]. St.

Petersburg: Piter [in Russian].

9. Sannikova, O. P. (2003). *Fenomenologiya lichnosti: Izbrannyye psikhologicheskie trudy* [Phenomenology of personality: Selected psychological works]. Odessa: SMIL [in Russian].

10. Furman, A. A. (2016). *Psikhologiya osobystosti: tsinnisno-orientatsiyni vymir*. [Personality Psychology: value-orientation dimension]. Odesa: ONPU, Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

11. Furman, A., & Humenuk, O., & Trach, U. (2010). *Metodolohichne obgruntuvannya kontseptsii motyvatsiynykh psykhoform* [Methodological justification of the concept of motivational psychoforms]. *Vitakulturnyi mlyn*, 15, 13–22 [in Ukrainian].

12. Osgood, C. E., & Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The measurement of meaning Urbana, Chicago and London: University of Illinois Press* [in English].

АНОТАЦІЯ

КАРПЮК Юлія Ярославівна.
Взаємозв'язок ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер особистості.

У статті здійснено рефлексивний аналіз особливостей співвідношення складових ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер людини. Становлення особистості як повноправного учасника і співтворця довколишньої реальності відзначається усталеною системою внутрішніх спонук – мотиваційних поривань з урахуванням суспільних вимог і персоніфікованої системи цінностей. Результатом взаємодії людини і світу є віднаходження особою синтезованого вияву вартісних пріоритетів або ж чітких орієнтирів і мотивів на шляху до власного самовдосконалення.

Складна і багатогранна структура ціннісно-орієнтаційних і мотиваційних складових особистості передбачає свідомий поступ до реалізації значної кількості стратегій, принципів, критеріїв і параметрів їх дослідження. Тому доцільним вважається застосування системного підходу до пізнання ціннісних орієнтацій людини у взаємозв'язку її особистісних і суспільних настанов, що створюють мотиваційне поле її життєактивності. На основі емпіричного пошукування були виділені типи ціннісно-мотиваційного профілю респондентів: прогресивний, регресивний, імпульсивний, експресивний, тривіальний. Доведено, що ціннісні орієнтації людини формуються під впливом свідомого вибору вартісних пріоритетів і виявляються у наскрізному мотиві вчинення.

Ціннісні орієнтації є засновком здійснення особистістю раціонального вибору підходів і принципів в досягненні позитивних (з оцінкових позицій самої особи) результатів своїх учинків, тоді як процес чи процедура цього вибору заснована на мотивах, що визначають інструменти (засоби, форми, механізми і способи) безпосередньої діяльності. Особистість керується у виборі стратегій власного самовдосконалення головно системою вартостей, які, трансформуючись у ціннісні орієнтації особи, продукують її мотиви-прагнення до повномірною самозреалізування за дійсних умов ситуаційного повсякдення.

Ключові слова: аксіологічна психологія, буття, вартості, мораль, мотиви, особистість, ціннісні орієнтації.

ANNOTATION

*Yuliia KARPIUK.***Relationship between value-oriented and motivational spheres of personality.**

The article deals with reflexive analysis of the peculiarities of the correlation of the components of value-orientation and motivational spheres of man. The formation of the individual as a full member and co-creator of the surrounding reality is characterized by a stable system of internal motives – motivational aspirations, taking into account social requirements and a personified system of values. The result of the interaction between man and the world is the discovery of a person's synthesized expression of cost priorities or clear orientations and motives on the path to self-improvement.

The complex and multi-faceted structure of value-orientation and motivational components of the individual involves a conscious progression to the implementation of a significant number of strategies, principles, criteria and parameters of their research. Therefore, it is expedient to use a systematic approach to the knowledge of the value orientations of man in the relationship of his personality and social guidance, creating a motivational field of its activity. On the basis of empirical search, types of value-

motivational profile of respondents were distinguished: progressive, regressive, impulsive, expressive, trivial. It is proved that value orientations of a person are formed under the influence of conscious choice of cost priorities and are manifested in the through motive of committing.

Valuable orientations are the basis for realizing the personality of rational choice of approaches and principles in achieving positive (from the evaluative positions of the person himself) results of his actions, whereas the process or procedure of this choice is based on the motives that determine the tools (means, forms, mechanisms and methods) of direct activity. Personality is guided by the choice of strategies for self-improvement, mainly by a system of values, which, transforming into a person's value orientations, produce its motives-the desire for full self-realization under the actual conditions of situational everyday life.

Keywords: axiological psychology, being, value, morality, motives, personality, value orientation.

Рецензенти:

**д. психол. н., проф. Віктор МОСКАЛЕЦЬ,
д. психол. н., проф. Анатолій А. ФУРМАН.**

Надійшла до редакції 10.12.2020.

Підписана до друку 20.08.2021.

Бібліографічний опис для цитування:

Карпюк Ю.Я. Взаємозв'язок ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер особистості.**Психологія і суспільство. 2021. №2. С. 169–176. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.169>**

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Мединська Ю.

Психоаналітичні есеї. Львів: ПП "Видавництво «Бона»", 2021. 284 с.

Про що ця книга? Це колекція спогадів, які зафіксовані у вигляді наукових статей, доповідей на конференціях, а також творчих писемних артефактів. Книга про роботу, роздуми, сумніви, людську психіку, про радість і печаль, про безсенсовість та сенс. Це книга-вдячність всім значимим людям у житті авторки.